

צבי גולן (הרב רט גרוסברגר)

אגדות מתור הזהב

שני ספרים מסוף ימי הקיסרות הגרמנית

	נעלי הבית (1912)
9	נעלי הבית
12	עלמת הטלפון
15	תמונה
17	הדאייה
19	בדידות קבר
22	טיטאניק
24	הכובע הגדול
27	מקום עצירה
29	זיכרונות
32	בית ההבראה

	המסע אל הריאות (1913)
36	המסע אל הריאות
40	בני מלך
45	הַרְעָף
50	היריבים
58	פיסת סבון
68	מותו של קולב
76	אור הפלאים
81	מייסורי אהבה...
88	אהבה ומוות
94	טיול לילי

	אחרית דבר
100	אחרית דבר

Herbert Großberger

Die Pantöffelchen: Kleine Geschichten

(Heidelberg: Saturn-Verlag, 1912)

Die Reise in die Lunge und andere Märchen

(Heidelberg: Saturn-Verlag Hermann Meister, 1913)

תרגם מגרמנית: ארז וולק
הכין לדפוס והוסיף אחרית דבר: ראם בר

Printed with the aid of the Charlotte André Foundation
Etzelstrasse 10, CH-8636 Wald ZH

צבי גולן (הרב רט גרוסברגר)

נעלי הבית (1912)

תרגם ארז וולק

רשימת האיורים

14	צ"ג מתפלל, כביכול, לאלוהים
21	צ"ג, אתה מוכרח להסתפר!
26	אלוהים אדירים, גם היום לא התגלחתי?
31	לעזאזל! יום ראשון, ואין סיגריות!!
44	צ"ג, לקום!! כבר 12:30!
57	יוזף!, שלי, כאב, הנוער וְעִינֵי הַכָּה
75	צ"ג דהאנזיה והצ"ג שלו
87	נא לא להפריע!
97	היא, ולא אחרת!

נעלי הבית

היה לי פעם זוג נעלי בית.

הן היו רק שלי, ואני נעלתי אותן
כשהייתי צעיר יותר וכשתבנית רגליי
הייתה קטנה יותר... הן היו עשויות
מעור מרוקו משובח ובעלות בטנת
משי. נהניתי להביט בהן ולכן כשנעשו
קטנות למידתי לא זרקתי אותן, אלא
הנחתי אותן על כר במרכז חדרי, כדי
שתמיד אוכל ללטף אותן במבטי.

כי הן היו נעלי בית תמות.

פעם אחת ביקרה אותי ידידה. היא
ראתה אותן ופרצה בצחוק, כי חשבה

הבית למודות ההתעללות, אימצתי אותן אל חזי ויותר לא הבטתי בבחורה המחפירה. כך עזבתי את חדרה, את דירתה ואת ביתה.

ברחוב, משרת רך ידיים במדים לבנים נשא את נעלי הבית לפניי, ואני צעדתי אחריו בהדרת כבוד, וחגגנו את שיבתו הנהדרת של המופלא...

שהיא מזהה בהן זיכרון אהוב. הסברתי לה איזו משמעות יש בעיניי לנעלי הבית ההן ולא יכולתי לסרב כשהיא רצתה למדוד אותן. וראו, הן התאימו לה כאילו נתפרו לפי מידה. עכשיו היא רצתה שיהיו שלה, כמובן.

גם לזה לא הצלחתי לסרב, אבל כיוון שהענקתי לה את רכושי האהוב, נשאתי אותן אליה ברחובות על גבי אותה כרית. אבל בבית התבוננתי בתוגה בכפות רגלי החשופות... אבל נעלי הבית אהבו אותי וחזרו אליי. וכך זה היה:

יום אחד, כשתפסתי את הידידה האמורה במעשה בגידה, ראיתי מייד שהיא נועלת את נעלי הבית שלי. לא יכולתי לעצור את עצמי, והטחתי בה במלוא המרירות שהיא מדיחה את נעלי הבית שלי ומקלקלת אותן. ואז היא קראה לי טיפש והשליכה אותן לרגליי. הרמתי בשתיקה את נעלי

לא נראתה צעירה, אבל גם לא מבוגרת.
קדתי קידה ושאלתי אם היא אותה
עלמה שאבא שלי תמיד נאלץ לקלל.
היא הביטה בי מזווית העין ורק צחקה.
זה הרגיז אותי. אבל המשכתי לשאול.

«את תמיד יושבת פה?»

הפעם היא ענתה «ברור!», כי
האמינה שארחם עליה מעט.

«אז את בוודאי שומעת כל מה

שאנשים אחרים אומרים?»

«הכול!» ענתה היא בניצחון.

זה מילא אותי זעם. בלי מילים
זחלתי שוב החוצה והבאתי מאימא
סיכת כובע ארוכה. דקרתי בעזרתה
את האפרכסת שוב ושוב בכוח. ואז
נתקפתי פחד והסתלקתי משם.

עלמת הטלפון

כשהייתי עדיין ילד שמעתי רבות
איך אבא שלי צועק על מישהו בתוך
הטלפון. הוא סיפר לי ששם בפנים
נמצאת עלמת הטלפון, ושהיא גרמה
לו הרבה צרות. אז החלטתי בלב הנער
האמיץ שלי לנקום את נקמתו. פעם
אחת לא היה אף אחד בחדר. הבאתי
כיסא, הצבתי אותו מול הטלפון, שמת
שתי כריות על המושב וטיפסת. ואז
הזדחלתי לתוך הטלפון.

בפנים הייתה אישה. אילו נדרשתי
לתאר אותה הייתי אומר שהיא כבר

תמונה

התוודעתי לאחרונה בקפה בריסטול לגברת צעירה, צנומה ובלונדינית. אולי יהיה מעניין לדעת שהיא לבשה שמלה וז'קט אנגליים בדוגמת נקודות, וחבשה כובע קטיפה מקושט באנפות. כיוון שהיא מצאה חן בעיניי, עשיתי אותה קטנטנה ונעלתי אותה בתוך העט הנובע הריק שלי. כי רציתי לקחת אותה הביתה ולהראות אותה לאימא שלי.

למרבה הצער, כשהוצאתי את העט בבית גיליתי שהיא נחנקה. חילצתי

צ"ג מתפלל, כביכול, לאלוהים

H.d.G. betet, sozusagen, zum lieben Gott

את המסכנה בזהירות אך כל ניסיונות
ההחייאה כשלו.

לקחתי קופסת גפרורים וציפיתי
אותה ברדיד זהב. בפנים פרשתי פיסת
בד בטיסט שקרעתי ממטפחת הכיס
שלי, ועל הבד השכבתי אותה.

היא נקברה בעציץ. הצמח בדיוק
לבלב והדיף ריח, וזה השרה הרבה
אווירה.

כל חבריי שלחו זרים ובאו להלוויה.
שום עין לא נותרה יבשה...
כעבור כמה ימים עצרו אותי.

הדאייה

כשאני הולך ליער - ואני אוהב
ללכת ליער - אני נוהג לטפס על עץ
ולהתיישב לי על עלה. אני אוהב את
זה מאוד. אין ישיבה טובה יותר, אי
אפשר לחלום חלומות יפים יותר
מאשר כשאתה נמצא בלב אינסוף
ירוק, נע ונד קלות ברוח ורואה מעליך
כמה כתמים תכולים. בקיץ אני לא
מכיר דבר יפה מזה. בסתיו הדבר אינו
חף מסכנות. את זה נאלצתי לחוות
באוקטובר האחרון.
שילבתי זרועות תחת ראשי, שכבתי

על עץ אשור שעדיין היה ירוק למדי ומצמצתי, ומסביבי נשרה עלווה חומה. פתאום שמעתי לחרדתי נקישה רכה. «אני נופל,» הייתה מחשבתי היחידה.

בדאייה רכה בספירלות ארוכות התקרבנו אל הקרקע, וזה היה בעיניי נפלא. החלטתי שמייד אחרי הנחיתה אטפס שוב על העץ ואחזור על הטיסה. מעט מעל לפני הקרקע הצצתי מעבר לשולי העלה והבחנתי במספר עצום של נמלים יושבות על טריבונות ומביטות אליי. וכשהתקרבתי אליהן שמעתי מחיאות כפיים רועמות. עכשיו הסתובבתי לאחור. מעליי נדו עוד שני עלים; על אחד מאלה ישבה חיפושית. אז התברר לי שנקלעתי למטס ראוה. נחתי בלולאה אלגנטית. נסיך, קצין בדימוס, ראש עיר וגדוד כתבים צבאו עליי ובירכו אותי. הקהל המה מתשואות... מאז לא הצלחתי להחליט שוב לעוף.

בדידות קבר

הניחו אותי בקבר עם דולי פֶּנסְטֶרגֶלאס. אמנם רק זמן קצר, אבל בכל זאת. וכך זה קרה. ארון הקבורה שלי הורד אל הקבר אך עוד לא כוסה. כלומר, הכניסה עדיין הייתה פתוחה לגורמים לא מורשים. אני שכבתי שם דומם, ראשי מחורר, וכעסתי על רוע ליבם של בני האדם, שברגע שהם נפטרים ממישהו הם משאירים אותו לבד בלי כל רחמים. פתאום שמעתי מעליי חבטה קטנה קצרה ומשהו קרס ונפל עליי. נבהלתי

מאוד עד שהבנתי שדולי היא המכבדת אותי בביקור. בהתחלה גערתי בה בהומור שהיא מתפרצת בגסות כזאת, אבל אחר כך צחקנו שנינו, כי היינו מאושרים מאוד. לא היה סוף לליטופים השואלים, ויותר מכול נהניתי לנשוף בחריר הנוטף אדום שנמצא באותו צד של המצח כמו אצלי. והיה יפה מאוד להיות כך בשניים. ואז ראיתי משהו משונה. ראש הזדקר למעלה, הביט בנו, ואז שוב נעלם בצעקה.

רציתי לסגור את הדלת מעלינו, אבל נשמעו כבר צעדים, אנשים באו, באו אלינו, בצעקות וברעש, ואז הם קרעו ממני את דולי, והוציאו אותה וגררו אותה משם והכול השתתק. ואותי שוב השאירו מוטל. לבד לגמרי...

צ"ג, אתה מוכרח להסתפר!
H.d.G., Du mußt Dir die Haare schneiden lassen!

כך לנגן בהרמוניום.
אקנה את היצירה להרמוניום,
החלטתי.
«אנחנו אבודים,» אמר אז האדון
השמן ושלף את המטפחת...

טיטאניק

«אנחנו שוקעים,» אמר האדון
השמן שלידי וחיטט באפו. אז התחילה
התזמורת הקלה לנגן יצירה יפהפייה.
כשנגמרה המנגינה ניגשתי ושאלתי
את הכנר הראשון מה שם היצירה.
«קרוב יותר אליך, אלוהיי,» הוא
אמר.

ואז חשבתי: אני צריך לזכור את
זה. מחר בבוקר אגש לחנות המוזיקה
ואקנה את התווים. שאקח עיבוד פשוט
לפסנתר? או עם כינורות? אולי אפשר
להשיג תווים להרמוניום. אני אוהב כל

החנות יבהו אנשים מוכי תימהון.
וכשאצא החוצה יתחילו הצחקוקים.
אבל בתוך רבע שעה אהיה בבית,
והמשרת הנאה בחצאית הארוכה יביא
לי את הכובע בקרטון ענק. אז אטייל
בחדר המראות שלי, אניח לנוצה
להתנפנף ואהיה מאושר.

הכובע הגדול

אני אף פעם לא מסוגל לעבור מול
האחים טירבליק, כי תמיד אני מוכרח
להיעצר ולהביט בכובע הגדול.
זה כובע מפואר. צבעו שחור כמו
ביטוי של התעלות נפש פיוטית,
והנוצה הנמסה היא בעלת לובן שלא
יתואר באותה מידה.
הכובע יקר מאוד.
אבל בבוא היום אכנס לחנות,
ראשית בהיסוס, ואז אקנה את הכובע.
כשאעמוד מול המראה ואמדוד אותו,
המוכרת תנעץ בי מבט ומכל פינות

מקום עצירה

באחד מטיוליי ביער עברתי ליד קונכיית חילזון שצדה את עיני בזכות מיקומה היוצא מגדר הרגיל ביופיו. פניתי אל בעלת הקונכיה ושאלתי אם אפשר שתוכל לתת לי חדר מרוהט. נעניתי שהדבר אפשרי, ועד מהרה מצאתי את עצמי בעליו של חדרון קטן ושובה לב. במחיר הסביר נכלל גם הקפה.

ביום ראשון שאחרי זה לא הלכתי עם אווה לאולם הריקודים אלא הובלתי אותה אל היער והראיתי לה

אלוהים אדירים, גם היום לא התגלחתי?
O Gott, o Gott, bin ich hoite wiada ma un-rasiert!

את הקונכייה. היא הוקסמה וחשבה שהחדר «יפה להחריד». ואז עלה בדעתי ששכחתי לקנות מאפים לתה שרצינו לשתות פה. על כן ביקשתי מאווה להמתין לי מעט, נתתי בידה ספר-שבתאי קטן, התיישבתי על האופניים שלי ומיהרתי אל העיר. בתוך עשר דקות כבר חזרתי וחיפשתי את הדירה שלי, מאחורי שלט הדרכים, בעץ השביעי ימינה. חיפשתי, אך לשווא.

במרחק צעדו גבר ואישה כבדי גוף, יד ביד. עקבתי אחריהם מעט. ואז מצאתי על הקרקע רסיסי קונכייה רמוסה: זו הייתה אותה הקונכייה. כמה קרעים מבגדיה של אווה התערבבו בריר החילזון המעוך...
אז איבדתי את הכרתי ונסוגותי שבעה ימים ושבעה לילות לתוך השן הריקה שלי כדי לבכות.

זיכרונות

כשאריקה דהרה לקראת מותה, ביקרתי אותה הרבה. היא לבשה כתונת לילה לבנה ארוכה, נסיכותית, בעלת שרוולים חתוכים ועיטורי תחרה. והיא נראתה רזה וחיוורת מאוד.

כיוון שבדיוק אז יצאה בהוצאת מילר המהדורה החדשה של זיכרונותיו של קזנובה, הבאתי את הכרכים בתיבה קטנה לתוך ביתה ועתה קראתי לה מהם בסדירות.

ברגע מסוים הנחתי את הספר מידי ושנינו הבטנו עמוקות וארוכות זה בעיני

לעזאזל! יום ראשון, ואין סיגריות!!
Pig! Sonntag, und keine Zigaretten!!

זה. ראיתי שיש לה עיניים יפות ועצובות. ורכנתי מעליה. שפתיי נגעו בשפתיה, שכלל לא היו לחות אלא יבשות ביותר. לחייה היו קודחות למגע. מובן שנשיקתי, שהתארכה כשבע עשרה פעימות לב, רעננה אותה.

המשכתי ולקחתי את ידיה הרועדות והתייפחתי על האצבעות הדקות, וזה מצא חן בעיניה. אחר כך, בעוד האצבעות העדיין לחות אחוזות ביד, המשכתי לקרוא, והיא האזינה בעיניים עצומות. מפעם לפעם נאנחה. כך קראתי בשמונה ימים את הכרך הראשון, ואז את השני, ואת השלישי. בשבוע הרביעי קראתי את הכרך הרביעי ומצבה השתפר. הנזירה מ"מ בשאמבריי עודדה אותה. אך את הכרך החמישי התאפשר לי לקרוא רק במקוטע. קראתי כל הלילה. אל השישי כבר לא התקדמתי. תמיד הצטערתי שהזיכרונות נותרו ועודם לא גמורים...

כדי שלא יזחלו משם. ואז, כשהם התחילו להראות כוונה להימלט בדרך האוויר, כרתי גם את כנפיהם. אבל למרות זאת, החולים האומללים הוצאו יום-יום לאוויר הצח. על עגלה קטנה, משוכה בידי צמד חיילי עופרת, הם נסעו לטייל בפארק. מזון ניתן להם בשפע, וכך באמת היה להם מה שמכנים החיים היפים.

איש לא הוקיע אותי על כך.

מה רבים האנשים שמאפשרים לאחרים לקצץ את כנפיהם בתמורה לפת לחם, והיו נותנים הכול למען חיים של הנאה!

בית הבראה

פעם בניתי בית הבראה.

על קופסת קרטון ציירתי חלונות ודלתות, דלתות זכוכית וגזוזטרות, זגוגיות ווילונות. את המבנה הזה הצבתי בעציץ, בצל ענף גרניום. זה היה הפארק.

לייפוי שיקעתי באדמה קערית פח, מילאתי אותה במים וכך יצרתי אגם. סביב לו טחב ירוק, ומעל לעלים – קְחול השמיים האמיתיים...

עכשיו הבאתי מטופלים. התחלתי בזבובים, והסרתי בניתוח את רגליהם

צבי גולן (הרברט גרוסברגר)

המסע אל הריאות (1913)

תרגם ארז וולק

הוא רצה לחלץ את האני שלו מקריסת הגוף, ולשם כך הגה תוכנית, תוכנית נועזת בהנחותיה שתהיה עוצרת נשימה אם יצליח להוציאה לפועל. היה ערב.

עששית נפט רפה האירה את חדר האשפוז החמים. האחות שמעה את נשימותיו העמוקות והקצובות, הסיקה שאפשר להניח שהחולה ישן ויצאה מהחדר בשקט. רק לזה הוא חיכה, וחיוך שיחק על שפתיו. עכשיו הוא חמק לתוך פיו, טיפס לתוך כיב עישון שעמד בהיכון וירד במהירות שמונים קילומטר לתוך ריאותיו הרוויות. כשנכנסה האחות שוב לחדר, מצאה שגופו הוא גווייה.

איש לא המתין לו בתחנת הרכבת שבריאות. היה לילה, ברחבת התחנה זהרו כמה נורות קשת, השומר פסע במסלולו וכמה סבלים רעדו מקור. הוא התיישב בכרכרה רעועה, נסע לבית מלון, שכר לעצמו שם חדר

המסע אל הריאות

הרופאים נואשו ממנו.

הוא שכב בלי נוע במיטתו והביט בכפות ידיו, שהיו רזות ולבנות מכפי שרצה שיהיו אי־פעם. הוא ידע שבעוד זמן קצר לא יראה אותן עוד. אז גם לא יחשוב ולא יחווה עוד, לא יחוש ולא ירגיש. חור שחור עמוק הלך וקרר לחוש הדמיון שלו, כמו אותו קטר הגולש לקראת מנהרה ובקרוב ייעלם בתוכה.

אבל עם הפחד אחז בו הייאוש, עם הייאוש – הכוח ועם הכוח – התחבולה.

את התפרקות גופו. «הנני!» צהל קול בתוכו.

חברתו, חיפושית הזבל, לקחה אותו מדי יום לטיול. (הוא התגורר עכשיו בחוליית הגב האחת עשרה). הם הפליגו בשיחות הגות, וזיכרונות מימים ישנים-ישנים עלו בהם. הוא נזכר בידידי חיינו הקודמים, בימי ילדותו ובשמיים המכחילים. דחפי הבנייה התעצמו והתממשו בתוכו. הוא חדר לתוך נקבוביות של זרע, ועוצמת ערגותיו ביקעה את הפירורים והגיעה עם עלה רך לחירות האוויר החיצון. ידידתו ציפתה לו שם למעלה וקיבלה את פניו בחיבוק.

והוא צמח עכשיו. הוא התגבה, נשא עלים ופרחים והבשיל. ציפור עופפה לידו, כרסמה זרעון והתרוממה לאוויר. אבל הוא היה בתוכה והלך לקראת חיים חדשים.

והעביר את שארית הלילה בשינה שלווה. למוחרת בבוקר הלך ראשית לחפש לעצמו דירה מרוהטת קטנה. עד מהרה הוא מצא משהו הולם, מקום שדי היה שיפנה ממנו כמה שמיכות סרוגות וכבר הרגיש בו בבית. זו הייתה שלפוחית נעימה, שהשקיפה אל כיכר הבישול. אחרי שהתמקם, ניגש ללשכת העבודה. הראו לו שורת אנשים והוא הצטרף לתור לאוכל.

זו הייתה חברה מעורבת, כי בכל יום בא עוד גל הגירה מבחוץ ומחלקי ארץ אחרים. בין המתגים, החיפושיות והתולעים הוא לא היה המשכיל היחיד. «אנחנו מפרקים כדי לבנות!» אמרה פעם שכנתו, חיפושית זבל שעירה. «אנחנו מפרקים כדי לבנות!» וכבר נרקמה הידידות.

חודשים חלפו, העבודה התקדמה לקראת סופה, וכל מה שיצא מתוך עצמו התמוסס אל תוך עצמו. הדבר היה טוב בעיניו והוא שמח ששרד

ונדחק ההמון. קרקוש עגלות ורעש
מילים נישאו אליה. אבל רק חיוך של
רחמים הרעיד את אורה. אלה ששם
למטה הולכים אפלים וחסרי אור. היא
נותנת להם הכול. מי ישתווה אליה?
אור בהיר התרומם מאחורי המגדל
השמאלי של התחנה.

השמיים הצלולים, שרק מעת לעת
העיב עליהם עשן קטרים, התמלאו
נגוהות. ואז לאט-לאט גלשה למעלה
דיסקה עגולה צחקנית. אור חלבובי
נח על כל הגגות וגלש במורדות קירות.
זה היה יפה. מנורת הקשת בהתה
ונרעדה מעט.

«זה הגבר המתאים לי,» אמרה
לעשים שצבאו עליה. «אני מאמינה
שהוא בהיר כמעט כמוני.» העשים
נעלבו והלכו לרקוד במקום אחר.
היא לא הוטרדה מכך. מחשבותיה
נתלו בפנס הקשת הגדול שבשמיים,
שהתקרב עוד ועוד: רק שלא יחלוף על
פניה מלמעלה. נשימתה נעתקה, והיא

בני מלך

ברחבת התחנה, במקום שבערבים
הכול בו ניצת ומתנוצץ, הייתה גם היא
תלויה, בשורה ארוכה של פנסי קשת
שהציבה העירייה. היא הייתה עוד
צעירה, וכשהזרם זרם בעורקיה היא
רחשה בנועם והזדהרה. הילה של אור
בקעה ממנה והיא, המודעת להווייתה
הזוהרת, הביטה בזלזול באחיותיה,
שאורן נראה לה דל.

גשם ירד. באספלט הרטוב השתקף
מלוא זוהרה, והיא נוכחה שבאמת
לא תיתכן עוד כמותה. לרגליה נדחף

עוברים מפנס לפנס. המקום החשיך...
מנורת הקשת נרתעה בעויות. היא
הייתה שרויה בהתרגשות עצומה. אז
חלפה שריקה ברוח: «עכשיו?» «הוא
לא רואה אותך,» דיווח הרוח. «הוא
באמת לא רואה אותך מהמרחק הזה!»
כאב חד אחז במנורת הקשת. הזרם
עזב את עורקיה, היא התעוותה עוד
פעם אחת וכבתה.

הבזיקה פעם-פעמיים. צריך להגיע
להבנה עם האור ההוא.
היא שלחה לשם את הרוח. אבל
הרוח לא עזר כלל. «אמור לו שאני
אוהבת אותו. אמור לו שאני אוהבת
אותו מפני שהוא בהיר כמעט כמוני.»
עננת עשן באה ועטפה את מנורת
הקשת. בהדרגה השתרר שקט בכיכר,
רק קרונות חשמלית חורקים פנו
בסיבובים. והינה כבר קרב הרוח
בחזרה:

«הוא לא רואה אותך. הוריד את
הרעלה!» והרוח גירש את עננת העשן.
«מה הוא אומר?» שאלה מנורת הקשת
ברעד. «הוא לא רואה אותך,» השיב
הרוח, «הוא מוכרח קודם כול לראות
אותך!» «לך אליו שוב, אני מבקשת!»
התחננה המנורה וזרחה באור בהיר
יותר מאשר קודם.

הרוח הלך ולקח איתו כמה שריקות
קטר רחוקות. כבר היה מאוחר, הכיכר
הייתה שוממה וצעדי גבר נשמעו

הַרְעָף

היה היה פעם בית ולו גג רעפים
אדומים. שמו של אחד מאותם רעפים
אדומים היה דורהם, ובו עוסק סיפורנו.
בנובמבר אוחז ברעפים יצר הנדודים.
גם דורהם נתקף דקירות בישבנו, ועל
כן אמר לרעייתו, שנחה לצידו:
«אשתי היקרה», הוא אמר, «אשתי
היקרה, שמעי נא, אני רוצה לקום
ולנדוד, לראות את העולם ולחזור!»
התשובה שהיא ענתה לכך חסרת
חשיבות; כבר למוחרת בבוקר הוא קם,
נפרד לשלום וגלש לאיטו מעל לבטני

צ"ג, לקום!! כבר 12:30!

H.d.G., Aufstehen!! Hop ½ 1!

חבריו ושכניו עד שהגיע לקצה הגג.
כאן הוכרז: עצור! והוא נעצר.
שפת הגג הייתה מלאה בריות
מופלאות. על שערות שנשרו בשעת
סירוק ישב עכבר ושתה לשוכרה
מאצבעון חלוד. העכבר היה גאוותן
מאוד והתנהג כאדון באחוזתו.
«אתה סובל מפחד גבהים?» שאל
הרעף.

כן, העכבר חשש קצת מגבהים.
«אז לא הייתי מייעץ לך להתרוצץ
על שפת הגג!» הוא המשיך. «אני
מצדי חף מפחד גבהים!»
בהמשך הדרך ישבו גבעול קש, כמה
ירקות מכובסים מהמרק וסיכת שיעור.
הם נראו כמו בני בלייעל והרעף לא דיבר
איתם. אך הוא הבחין בנייר מקומט.
היה זה בדל מכתב פרדה, שהמשרתת
השליכה מחלון עליית הגג. הנייר היה
משכיל וידע לספר הרבה.
«אתה סובל מפחד גבהים?» שאל
הרעף.

«אתה יודע לקרוא?» שאל הנייר
לעומתו. «קרא מה שכתוב על הגוף
שלי. אני אף פעם לא סחרחר. אבל
העולם רוצה שירמו אותי, ולכן אני
יושב עכשיו פה. האמן לי! לא תמיד
היה זה מקומי!»

הרעף לא ענה. הוא ישב בשתיקה
והביט סביבו. מישהו שפך מים מאחד
החלונות. בתוך הלכלוך גלש תיקן,
והעכבר תפס אותו מייד. דרור חלף
לידם וקרא «פיפ». המשמעות הייתה
«שלום!». ואז שוב קרא «פיפ», והפעם
הייתה המשמעות אחרת. אבל הרעף
לא הבין ובכלל התחיל להשתעמם.
הוא רצה להמשיך משם. החברה לא
הייתה נאה בעיניו, ולכן הוא רכן
קמעה מעבר לשפת הגג. העכבר צעק
אליו שייזהר, אבל הוא לא הקשיב לו.
הוא רק ראה הרחק מתחתיו רחש-
בחש של נקודות כהות דוחפות זו את
זו והתמלא שכנוע עמוק ששם בוודאי
יפה מאוד, יפה יותר ממה שראה אי-

אותו לבית החולים. למעשה, יושבי עגלת הזבל האחרים הפרידו אותו עד מהרה והוא הונח בצד. אבל דורהם ישב בדממה, שקוע בעצמו. חרטה על מה שעשה התערבבה בפחד מפני העתיד לבוא, וכך הוא נסע על אבני דרך פתלתלות לקראת גורלו.

פעם. על כן הוא צעק «היו שלום» והשליך את עצמו לתהום לקול צעקות החרדה של כולם.

הכול חשו לראות מה קרה לו.

הוא נפל במהירות מסחררת, ובאמת נחת על ראשו של אדם שבדיוק עבר שם. «איי,» אמר האיש, גישש באוויר בשתי ידיו ונפל לארץ. הוא שכב בפישוט איברים, כובעו ניזוק וגם ראשו לא נראה חסר פגע. באו אנשים, הרימו אותו ולקחו אותו משם. על המדרכה ישבו עכשיו רק הכובע ודורהם הרעף. בעיטה שעברה במקום שיגרה את שניהם לתעלת הרחוב.

«איה!» זעק דורהם; כי לזה הוא לא היה מורגל. הכובע יידע אותו בינתיים על פשעו ואמר לו שהוא פצע אותו והרג את אדונו.

«תיכף יבואו שוטרים ויזרקו אותך לכלא.» אבל בא רק האיש שמפנה את האשפה. הוא לקח איתו גם את הכובע, אף שזה מצידו טען שלוקחים

להם סעודת צוהריים שאנו איננו זוכים לראות כמותה יום-יום. לאורחים הללו, כמובן, לא היה בדבר משום חריג. אבל האוכל ערב לחיכם, אפילו לנסיך ליליאן, שסבל מקיבה מקולקלת ולכן נאלץ להצמיד יד לבטנו בלי הרף.

אך נבלע הקינוח והינה התרוממה הנסיכה, והנוכחים עקבו אחריה אל סלון קטן, מלובש במשי אדום, ושם היא התיישבה אל הפסנתר, ניגנה ושרה. הצליל האחרון גווע. הכול מיהרו אליה והרעיפו עליה קריאות שבח והערצה. אמנם נגינתה לא הייתה טובה ושירתה הייתה גרועה עוד יותר מהנגינה. אך העובדה שהיא הייתה מסוגלת אף לזה הייתה ראויה לשבח; כי היא הרי הייתה נסיכה, ולא היה לה צורך בכישורים כלל.

על כן היא חלפה בחיוך מלכותי מבעד להמון המעריצים, התיישבה על ספה קטנה ופטטה עכשיו ימינה ושמאלה ללא לאות, בחן ראוי להערצה

היריבים

היה הייתה בת מלך. היא הייתה יפה לאין שיעור, על כן התאהבו בה הכול. אבל ככה אי אפשר, ובסופו של דבר, גם נסיכה יכולה לשאת רק איש אחד. מובן שהיא חשבה להינשא, וכך קרה שבאוגוסט של השנה האחרונה הזמינה את כל נסיכי הארצות השכנות לנשף כדי לבחור את היפה, הטוב והחכם מכול שיהיה לעזר כנגדה. אך באו רק הלא נשואים, וכך גם היה ראוי. כשגמרו כל הנסיכים להתאסף, הובילו אותם להיכל מוזהב. שם הוגשה

התשובה האווילית הזאת הייתה עשויה להוליד עכשיו גל צחוק גדול, אילו רק פתחה בכך הנסיכה. אך היא בוודאי סברה שיש משהו מיוחד בעניבה הזאת, ושתקה מהורהרת... בערב היום ההוא נערך נשף ריקודים בהיכל הזהוב, שהמשרתים פינו בינתיים. הנסיכה רקדה ריקוד אחד עם כל אחד. אבל בהפסקות תמיד התיישבה לצד ליליאן, שהעדיף לא לרקוד בשל כאבי הבטן. ואז היא אמרה לו שוב כמה יפה העניבה שלו. אחרי ריקוד הפרנסז האחרון, ואלס חתם את הערב. לכל נסיך הוקצה חדר בטירה הגדולה, וזה כבר אומר משהו. שני משרתים ובידיהם נרות דולקים ליוו גם את ליליאן למגוריו. הם הציבו את הנרות על השולחן ועזבו את המקום. מייד חלץ ליליאן את מגפיו, פשט את מעיל הכנפות ואת הווסט, ועתה ניגש להסיר את הצווארון ואת העניבה.

ובחינניות בלתי ניתנת לחיקוי, ולא היה בזה דבר מפתיע, כי היא הייתה נסיכה.

אחרי שהעבירה כך שעה ארוכה, הבחינה לפתע באחת הפינות בנסיך ליליאן האומלל, שבטנו עדיין דאבה. אבל היא לא ידעה זאת, אלא חשבה שפניו מועבים משום שהיא עוד לא הקדישה לו רגע אחד. לכן היא קמה, אספה מעט את שמלתה וניגשה אליו חרש, ומבטי כל הנוכחים בסלון עקבו אחריה. הנסיך עצמו היה מופתע מעט, וגם הנסיכה, שרצתה מאוד לומר לו מילה טובה, חיפשה מילים. וכך פלטה לבסוף:

«יש לך עניבה יפה!»

אך אז במקרה השתהה מבטה על העניבה והיא ראתה שזו באמת יפה. הנסיך שלח יד בפיזור הדעת אל צווארו ואמר:

«כן, זאת עניבה ישנה יפה. סבא־

רבא שלי כבר ענב אותה!»

«לא!» קרא ליליאן באירוניה: «איתך, כמובן!»
«בוודאי!» צווחה העניבה בהתרגשות.
«ולמה שהיא לא תתחתן איתי? היא מחפשת לה בעל, היא חשבה שאני יפה, היא אמרה לי את זה. אבל אתה, אתה! אני יודעת שאתה עומד בדרכי, אתה עומד בדרכו של האושר שלי. אתה לעולם לא תוותר על הנסיכה! אבל לא אכפת לי!...»
ליליאן נתקף זעם. פניו האדימו, ובקללות הוא משך בעניבה אנה ואנה, וזו, במקום להשתחרר, רק התהדקה יותר ויותר על צווארו.
«לא אכפת לי!» היא המשיכה וצרחה. «אם תפריע לי, אצטרך לפנות אותך מדרכי בעצמי. אז תהיה מוכרח להתפנות! מעולם, מעולם לא נתת לי שום דבר! אבל אני יודעת לדאוג לעצמי עכשיו!»
הנסיך ליליאן לא ידע לדאוג לעצמו.

«לא התרשמת,» הוא שאל, «שהנסיכה בילתה איתי כמות זמן יוצאת דופן? אני בטוח שמהו ייצא מזה!»
«אתה בוודאי מתכוון,» תיקנה אותו העניבה, «שהיא בילתה איתנו הרבה זמן! או בעצם איתי. אני חושבת שבכלל אני לבדי הצתי בה עניין. הרי לא תטען ברצינות שהיא קראה לך יפה או משהו כזה.»
הנסיך ליליאן לא ענה. הוא התכעס וניסה בריכוז להתיר את הקשר. אז פתחה שוב העניבה:
«שמעת איך היא אמרה 'יש לך עניבה יפה'? ואחר כך היא אמרה: 'העניבה שלך באמת יפה'. אני בטוחה שאני עשיתי עליה רושם יותר מכל חבורת הנסיכים גם יחד!»
«אוהו!» הרשה ליליאן לעצמו להעיר בביישנות.
«שתוק!» סיננה היא. «באמת נראה לך שהיא תתחתן איתך?»

אדום-כחול היה עכשיו פרצופו,
ובחרחורים הוא כשל ברחבי החדר
בנפנופי זרועות. הקריאות לעזרה
נחנקו בפיו. אבל גם העניבה איבדה
את חושיה מרוב זעם. אחרי קרב נואש
קצר עלה בידה לגבור על אדונה, וזה
התמוטט על ספה נמוכה.

מצאו אותו בבוקר המוחרת, אחרי
ניסיונות חוזרים וכושלים לקרוא לו.
צליל זר וצורם נמזג בשמחת הנשף,
ולא הייתה ברירה אלא לקטוע אותו
כליל. בצעדים רועדים הלכה בת המלך
למיטת הנרצח והתירה באצבעות
רוטטות את הלולאה מצווארו.
ואז עלזה העניבה.

למגע ידי האהובה שטף אותה גל של
רגשות מאושרים, ונרָאָה לה מובן מאליו
שעכשיו בוודאי ילכו למזבח הכלולות.
אבל בת המלך רק הצפינה את העניבה
בקופסה (אם גם משובחת), ושם
בפנים, כמו בארון קבורה, היא נשארה
לעד.

יוזף!, שלי, כאָב, הנוער וְעֵינָיו הַכֶּה...
Josef! Meinen Er, Schmerz, die Jugend
und ses yeux de si

עוד אחים ואחיות רבים מספור הביאו אותו ברגע שנולד לחדר ארוך, וכולם נשכבו על מדפים, ששם היה עליהם להתייבש ולישון.

היה כאן יפה מאוד. התרגלת לחוסר מעש ענוג, שוחחת או שהקשבת לסיפורים של קורות העץ הפטפטניות תמיד. מה יבוא אחר כך, זאת איש לא ידע. רק פיסת נייר שנישאה פעם ברוח אל השער סיפרה על מסעות ועל העולם. אך מי ידע לדמיין משהו מכל זה?

אבל יום אחד באו גברים נושאי סלים, מילאו את הסלים בסבונים, ובקושי היה זמן לקרוא ברכת פרידה לסביבה שלמדת לאהוב וכבר הלכת משם. באולם מואר מאוד פרשו אותם על שולחנות, ומול אחד השולחנות הללו ישבו בריות טובות מראה, ואלה טיפלו עתה בסבון. לבריות הללו קראו עלמות. הסבון הקטן שלנו הרגיש איך אוחזים בו בעדינות ומרימים אותו

פיסת סבון

היה היה סבון – בעצם לא, הוא עוד לא היה, לפני הכול היה עליו להיווצר. ואז צריך ראשית לספר על הבית הגדול שנמצא רחוק מהבתים שבפאתי העיר ושהשקיף השמיימה בשתי עיניים נטועות על גבעולים. זה היה בוודאי מפעל. אבל הסבון שנולד שם תמיד קרא לו בזיכרונו טירה, ובצדק, כי הבניין היה רחב ויפה, מלא אולמות רחבים, ובפנים התהלכו אנשים שהיה עליהם לעשות כל מה שהצטוו. אמבט ענקי היה אימו של הסבון. עם

מעלה ואז ראה פתאום מולו פנים מלבבים. הנערה רחרחה אותו, שמחה ואמרה בקול חלש:

«הה, איזה ריח טוב!»

ואז היא לקחה רדיד כסף, החליקה אותו והלבישה בו את הסבון, שמרוב אושר ומרוב תחושת התעלות שלא תתואר היה דומם ורטט באופן לא מורגש. עכשיו שלחה הנערה יד לצידה, שלפה דף נייר רך מתוך קופסה ועטפה בו את כסות הכסף באופן ששיווה לה נוגה עמום נפלא. חסר רק הבגד העליון. היה אפשר לחשוב שזה בד אטלס משובח, אבל גם זה היה נייר; אולם היה זה נייר אמנותי ויפהפה מאין כמותו.

«הו, כמה אני נפלא,» חשב הסבון, «וכמה מקסימה העלמה!» אבל הסוף עוד היה רחוק. הסבון קיבל עוד ציור קטן שהודבק לבגדו, ולשם כך לוחלח צידו האחורי בשפתי העלמה המיומנת. בצד הקדמי נראו בשלל צבעים יפים

נער ונערה, שניהם לבושים בעידון, בתנוחה אלגנטית זה מול זה. אבל אפילו בזה לא היה די. הסבון קיבל גם חגורה עשויה רצועת משי יפה, שהונחה סביב גופו ונקשרה בקשר פרפר, ורק עכשיו הביאה העלמה קופסה שתוכה מרופד, ששוליה עטופים תחרה ושמכסה נראה מעוטר בציורים מקסימים מאין כמותם. כאן פנימה הונח הסבון, והעלמה סגרה את המכסה, ולפני כן רחרחה שוב את הסבון בהנאה.

בזמן שהוא שכב הסבון בשקט וחשב על העלמה הצעירה. הוא הרגיש בתוך ליבו את התחושה הלא מודעת הראשונה של אהבה נובטת אשר, אם לא משכילים להתעמת איתה בעוד מועד, נעשית גדולה ללא שיעור, משתלטת עלינו כליל, מושלת בנו וקובעת את גורלנו. הסבון חשב על אהובתו ולא ניחש שכל נשימה מרחיקה אותו ממנה יותר, כי הוא היה

במסע לעיר רחוקה, לקראת הגשמת גורלו.

חנות סדקית הייתה תחנתו הבאה. הוא מצא את עצמו שם בחברה מעורבת, ומצב רוחו כלל וכלל לא היה מעודד. וכיוון שהוא לא ידע מה יהיה עתידו, הוא שכב דומם, אך שרוי באי־שקט תמידי ובלב צמא ונשא תקווה שאחרי זמן־מה שוב יצא מהקופסה ויתאחד עם אהובתו. מובן שהזמן ההוא נראה לו נצחי, כמו מעבר אפל שאתה תועה לאורכו, ושבבוא היום יבשר אור מבליח עכור על סופו.

ולבסוף בא גם היום שבו הורם המכסה: אלמנתו של איש נכבד קנתה את הסבון. יד, הה, יד אחרת וזרה לחלוטין תלשה מהסבון את הכסות שיד אוהבת עטפה אותו בה פעם, עירום ורועד הוא מצא את עצמו בקערת פורצלן. הוא הרגיש אומלל עד אין קץ והיה שבור. חפצי שולחן הרחצה שעליו נח מעתה הביטו בדייר

החדש בסקרנות לא מוסווית. מברשת השיניים, נערה צנומה, הפגינה בו עניין מיוחד, עובדה שאין בה משום ההפתעה; כי חברתה, בקבוק מי הפה, שהייתה נשואה לכוס השתייה, סיפרה מאחורי גבה לכל מי שרצה לשמוע שהיא, כלומר מברשת השיניים, כבר מזמן כרוכה אחרי כל הגברים. לפני חצי שנה הייתה אפילו תקרית שערורייתית: באחד הבקרים נמצאה מברשת השיניים בכלי הסבון, כשזה עדיין הכיל את יושבו הקודם. אחר כך הוא נעלם, וריננו שזה קרה מפני שהוא רצה להתרחק מרדיפות חדר הנשים הזה. אילו ביקשנו לרדת לחקר העניין היינו מגלים שאלמנת הנכבד הניחה את מברשת השיניים בטעות בכלי השטוח בערב, ושהיעלמות הסבון הייתה בפשטות מעשה ידיה של המשרתת. אבל כך קורה תמיד: תשוקת הרכילות יודעת לכסות את הדברים הפשוטים בגלימה שעד מהרה

וזיכרון עגמומי סיפר הסבון למברשת השיניים את רומן חייו, וזו הזילה דמעות של התרגשות לא מעושה. «כמה רומנטי» היא קראה, «וכמה פיוטי לשאת אהבה כך בקרבך חיים שלמים.»

עד מהרה ידע כל שולחן הרחצה על סיפורו של הסבון, שעתה נע למוקד העניין הכללי. הכול ניחמו אותו, פינקו אותו, ביקרו אצלו והזמינו אותו אליהם, בקיצור – טרחו עליו מתוך כוונה מהוגנת להסיח את מחשבותיו לכיוון אחר. כי ניכר לעין שהסבון נראה במצב גרוע ממש. יום אחד אמרה אפילו הפודרייה שלדעתה הסבון ממש ירד במשקל. עכשיו הביטו בו יום-יום ונוכחו שזו אכן האמת. ומה הפלא. יותר ויותר נוכח גיבורנו שעכשיו, משעה שנכנס לשירותה של הגברת הזקנה, יהיה בלתי אפשרי עבורו לשוב ולבקר את מקום הולדתו ואת אתר אהבתו הראשונה והיחידה. גם אילו אפשרה לו

מתגבשת לתוך הגוף עצמו. ובכן, אם נחזור לעניין הער שגילתה אותה מברשת שיניים, תתברר עד מהרה מוצדקותו. עם זאת, אל לנו לשכוח שהייתה לה למברשת השיניים יריבה, והיא הפודרייה. זו הייתה ברייה חמודה בעלת גזרה מפתה, וכיוון שהיא, בניגוד למברשת השיניים, לעולם לא יכלה להיעשות מגרדת, אלא תמיד נשארה ריחנית ורכה, לא הייתה בכל שולחן הרחצה דמות גברית – מעפרון האיפור ועד לספל הרחצה הגדול הזקן (שלדברי בקבוק המים היה אביה של כוס השתייה) – שלא אהבה להביט בה והייתה שמחה לפלרטט איתה. שתי אלה ראו בבואו של הסבון מאורע מבורך, ומטלתן המובנת מאליה הייתה להרחיק זו את זו מהשלל הנדיר הזה. אך עד מהרה הן נוכחו לצערן הרבה שבמקרה הזה אין טעם למאמצים שכאלה. הלב הזה כבר לא היה חופשי. בשעה של הלך רוח קודר

זו רק תאונה; כך או אחרת, באחד
הערבים מצאו אותה בתוך אגן הרחצה.
היא טבעה למוות.

ביום שבא אחר כך, הסבון לא היה
עוד. הכול התאבלו מרות והיו תמימי
דעים בהערצתם לדוגמה כזו של מות
אהבה אמיתי.

לעזוב: הוא לא היה יודע באיזה אופן
יוכל להגיע לשם. קדרות מילאה את
ליבו, ובעיני רוחו עמדו תמיד הידיים
שהלבישו אותו והפרצוף שהתקרב
אליו, והמילים האוהבות ששמע עדיין
הדהדו בתוכו. בהיותו כה כרוך תמיד
אחרי מחשבה אחת, היה מובן מאליו
שהקיבעון יוביל רק לאסון.

כבר חשבו ברצינות להזעיק את
הרופא.

היה זה בקבוק התרופות הגדול
שבשידת הלילה. הלה קבע שהסבון
סובל משחפת, והוסיף ששום עזרה לא
תועיל. בכאב עמוק שמעו הכול את
המילים הללו. בקבוק מי הפה נאנח
בקול רם, ולמוחרת בבוקר היה שולחן
הרחצה רטוב מהדמעות שהוזלו בלילה
חסר שינה. בלב נחמץ ראו החברים איך
הסבון, שרכש אהדה במהירות בטבעו
העניו, הולך ונכמש, מצטמק עוד ועוד.
לא ידוע אם הפודרייה פיתחה רגשות
עמוקים כלפי הסבון, ייתכן שהייתה

האורות זרחו מתוך עיניים שמחות,
הבימה חרקה מרוב עונג ואפילו קולבי
הפליז, שהיו ניחים למדי פרט לכך,
התנוצצו בשעשוע.

כן, כך הם עשו. מדי אחר צוהריים
ומדי ערב. בשבתות כמובן הם נצצו
יותר מכול; כי אז ניקה אותם שוליית
המלצר; לצורך כך היה עליו לעמוד
על כיסא. לידו היה הבקבוקן ובידו
מטלית, והוא שפסף בה קולב אחר
קולב, וזה היה עונג אמיתי.

השמועה אמרה שהו השלישי
משמאל מאוהב. היה לכך הסבר. בערב
אחד בחודש פברואר – הנגנים בדיוק
ניגנו אז את *Valse lente* מתוך
«קופליה» – נכנסה לבית הקפה גברת
שכמותה עוד לא ראו מעולם. אין צורך
לתאר אותה: היא הייתה יפה ללא
ספק. כי לראות אותה ולאהוב אותה
היו היינו הך עבור הו השלישי. מזל
לא רגיל שיחק לו, והוא נבחר להיות
הנושא למעילה (את הכובע היא לא

מותו של קולב

היה היה בית קפה. הוא היה יפה
וגדול, ובכל אחר צוהריים ובכל ערב
ישבו על בימה ארבעה נגנים ומילאו
את בית הקפה בצלילים. ובאו אנשים
רבים והתיישבו והקשיבו, וכדי לגמול
לבעל בית הקפה על חביבותו אכלו
מהעוגות שלו וגמעו מהמשקאות שלו.
בעל המקום והטבחית, המלצר וגם
שולחנות השיש והכיסאות וכל מה
שעוד היה שם, היו מלאים חדווה
למראה ההמולה מלאת החיים
שהתפתחה פה, כמו בעיר קטנה.

הסירה).

המעיל, בגד פלוסין שובה לב ולו ריפוד פרווה וצווארון תחרה לבן, הדיף ניחוח נפלא. הוּו רעד ושאל אותו מה שם גבירתו. אז נפתח פי המעיל הוא סיפר על הטיולים שלהם, על כישוף הרחובות המעריבים, על הקסם שבדירתו ועל חדר המיטות המקסים של הגבירה היפה. אבל את שמה הוא לא ידע. אולי הוא לא רצה לגלות אותו. אבל זה היה חסר חשיבות.

אחרי כשעה קמה הזרה וצעדה לקראת הקולבים. בנגיעה קלה בו, היא לקחה את המעיל.

«בר מזל!» צעק אחריו הוּו, ובתוכו הדהדו המילים: האישה היפה! ולפנות בוקר, כשכיבו את אחרוני האורות בבית הקפה, הוא עדיין חשב עליה והשתוקק בכל מאודו לראות אותה שוב.

למוחרת היא באה שוב. המעיל שוב נתלה על הוּו, וכבר בירך אותו לשלום

כמו מכר קרוב. הוּו מצידו הפציר במעיל

בקוצר רוח שיספר לו על גבירתו.

«מה אתה רוצה?» שאל המעיל.
«מה אני אמור לספר לך? אני יושב טוב מאוד, ואני מלביש אותה נפלא. בכל בוקר מברישים אותי וטופחים עליי שאהיה יפה. מטפלים בי, ואז אני תלוי בארון גדול בין הדומים לי. דע לך שאני מאורס, ולכן לא חסרים לי עיסוקים משל עצמי!»

«אבל אתה לא יכול לספר לי שום דבר? אתה עוטף אותה. אתה נלחץ אליה, תמיד קרוב כל כך ונהנה מחיבוקיה!»

«בחייך, ידידי,» ענה לו המעיל, «אתה מנפח את הסיפור. אני לא יכול לטפח רגשות בגלל זה. אבל תן לי לומר לך דבר אחד (אתה בוודאי עוד צעיר מאוד וללא ספק מאוהב): הקדש את עצמך למחשבות אחרות. זה לטובתך. זה לא משחק בשבילך!»

במילים הללו הוא הלך משם. לצד

גבר צעיר עזבה האישה היפה את בית הקפה. בעניין מעורב בכעס ליווה אותה הקולב במבטו. וקמעה-קמעה התעוררה בו הקנאה. בלילה ההוא הוא לא הצליח לישון. הוא חשב על הרחוב, שהוא מעולם עוד לא פסע בו, הוא חשב על ביתה, שהוא בקושי הצליח לדמיין, ועל המילים «חדר מיטות», שהתקשרו במחשבתו אל האהובה ובישרו דבר-מה נפלא. ערגה מילאה אותו, אותו הכבול למקומו, ערגה כלפי כל מה שנמצא מעבר לדלת הגדולה ונראה לו כמו העולם...
הגבירה היפה הופיעה עכשיו מדי יום.

הקולב ידע באיזו שעה היא באה והביט כל אחרי הצוהריים במתח בשעון התלוי מולו. ובכל פעם שהגיעה חווה מדקרות בליבו; כי היא מעולם לא הייתה לבד. גבר צעיר התלווה אליה ושילם עליה. זה כבר לא היה הגבר שעורר לראשונה את הקנאה

בקולב. בכל חודש היה אחר. זה יעבור עם הזמן, חשב הו. גם דאבת הלב נתנה בו אותותיה. הוא הרגיש עלוב ושברירי.

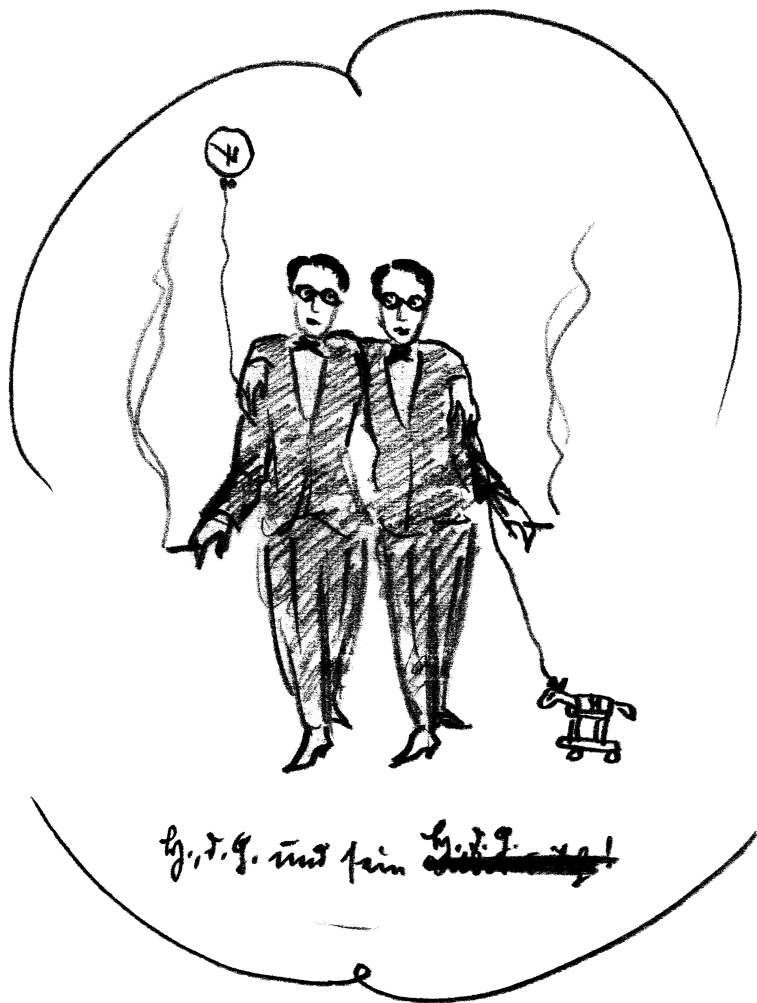
בינתיים נעשה אביב. קרני שמש רבות כבר מצאו את דרכן לבית הקפה, וליבו והחיו גם את הרגשות בליבו של הקולב. בדבקות שלא ידע מימיו האזין עתה להופעת התזמורת הקטנה והאמין שבכל אנחת כינור הוא שומע את הד תחושותיו. הוא חש שעומד לבוא מקרה יוצא דופן והעביר את מבטו בהתרגשות בין השעון ובין הדלת.

לבסוף היא הופיעה.

גבר שמן, יהיר למראה ולא סימפטי, ליווה אותה ועזר לה באבירות להסיר את המעיל.

ליבו של הקולב עצר מלכת.

המלווה, ללא ספק עובד ציבור בכיר, צעד לקראת הקולבים ותלה שם את המעיל. אחר כך הסיר את האדרת שלו

ותלה אותה על הוו השלישי משמאל.
 זה היה מעל לכוחו של האומלל.
 הוא השמיע רק קנאק - ואז היה שבור
 לשניים. האדרת שכבה על הרצפה,
 והאדון הלא סימפטי נאלץ להרים
 אותה. הוא עשה זאת בקללות ותלה
 את האדרת על הוו השכן. אבל הוו
 המסכן היה ונותר מת. הם שברו את
 ליבו.

התזמורת ניגנה בעדנה את Valse
 lente מתוך «קופליה».

צ"ג דהאננה והצ"ג שלו

H.d.G. und sein H.d.G.

יודעים אם הייתה בדבר יד הכישוף או יד המקרה, בקיצור: ערב אחד נפל דף נייר של הלבלין אל מתחת לשולחן. כשהתכופף להרים אותו, הוא מצא על הרצפה בדל נר.

«האל יודע,» הוא חשב, «איך זה הגיע לכאן. בוודאי הילדים של בעלת הבית שיחקו בחדרי. איך הם לא מתביישים! אבל אולי אזדקק לזה. הרי התאורה יקרה כל כך!» והוא הרים את הבדל והציב אותו על שידת הלילה שלו.

אחרי שאכל הלבלין את ארוחת הערב שלו, שב ועטף את הגבינה והעמיד אותה מול החלון; את הצלחות ערם זו על גבי זו, הניח עליהן את הסכין והמזלג והביא את כל אלה למטבח. אחר כך חזר לחדרו, כיבה את האור, התפשט מבגדיו והתלבש בכתונת הלילה. הוא פתח את החלון לרווחה. הירח לא זרח בלילה ההוא, אך האוויר בחוץ היה קריר ומרענן. שעה ארוכה

אור הפלאים

האם תרצו לדעת מה קרה ללבלין? הלבלין היה נמוך וצולע; אבל היה לו פרצוף אצילי צר, והכובסת שלו סיפרה שהוא מחבר שירים. האישה הטובה חסכה את שבט ביקורתה מהשירים ההם ולא קבעה אם טובים הם או רעים; אבל אנחנו, כיוון שהלבלין היה נמוך וצולע אך בעל פרצוף אצילי צר, יכולים ללא חשש לשער שהיו אלה שירים שהיו מוצאים חן בעיני כל אדם. כיצד בעצם התרחשו הדברים המובאים להלן לא ידוע, כלומר, איננו

ליבו של הלבּלר החל להלום, והוא
השפיל מבט במבוכה אל הרצפה.
«האם תוכל...» פתח שוב, «האם
תוכל להביא לכאן את בתו של... כן,
להביא לכאן את בת הקיסר?»

הוא לא נענה, כי השד כבר נעלם.
הצולע ישב בדממה קדחתנית על
שפת מיטתו, ואז התמלא החדרון
בזוהר קסום ומולו, על הרצפה, שכבה
נערה נפלאה, שקועה בשינה, שערה
פזור ולגופה כתונת לילה. כפות רגליה
הקטנות היו עירומות והציצו בשובבות
מתחת לשולי התחרה.

הלבּלר הקטן התכופף וכרע ברך ליד
בת הקיסר. בזהירות, כדי לא להעירה,
הוא אחז בידה וליטף אותה ברכות. כך
עשה שעה ארוכה. לבסוף אזר אומץ,
נרכן עוד יותר ונשק לה בכל להט
רגשותיו על פיה...

באותו הרגע נתקל מצחו ברצפה,
והחדר היה ריק. האהובה נעלמה. הנר
ריצד עוד כמה פעמים ואז כבה; הפתיל

הוא נשען החוצה, למטה פכפכה
המזרקה שבכיכר השוק, ואור מרצד
ירד מהטירה. העיר הקטנה שכבה
דומם, ורק בחדר האפל חרק לפעמים
הארון.

היה מאוחר. מתוך מחשבותיו של
הלבּלר הקטן הצטמחה לאיטה שורת
שיר. שורה נוספת הצטרפה אליה,
וחרוז נרקם ביניהן. עכשיו פנה הלבּלר
לאחור, הלך למיטתו, לקח את קופסת
הגפרורים והצית את בדל הנר. הרי
אין צורך להדליק את המנורה היום.
ואז הוא ראה דמות, והדמות קדה
מולו שלוש קידות מזרחיות ושאלה
מה משאלתו. הלבּלר הקטן התגבר על
הפתעתו ושאל מאין בא החיזיון ומה
טיבו. הדמות הסבירה לו שהיא שד
האור, שמחויב להיכנס לפעולה בכל
פעם שמישהו מדליק את הנר.

«ואתה יכול לעשות כל מה
שאבקש?» שאל הלבּלר באי־שקט.
«כל מה שבגבול כוחותיי.»

נפל ממנו וזהר עוד רגע קט - ולבסוף
השתררה מסביב אפלה כבדה.
הלבנר האומלל התרומם וחבט
במצחו. הוא הבין. הבדל בער עד תום,
ואיתו אזל הכוח שחולל את הפלא.
הוא חבט במצחו שוב ושוב וקילל את
השיכרון הארור שאחז בו בזרועות
הנסיכה עד ששכח לכבות את הנר
ולשמר כך את כוח משאלתו.

בלב מלא ייסורים קשים מנשוא הוא
נשכב במיטה, ושם ראה אותו השחר
העולה, חסר דמעות. הוא כתב את
קינתו, וזה בוודאי היה הביטוי העמוק
ביותר לכאבו...

מייסורי אהבה...

ברחוב אחד עמד פעם בית שהיה
- נציין זאת דרך אגב - צבוע בירוק.
בקומת הקרקע של הבית ההוא הייתה
חנות. החנות הייתה יפה, כי רצפתה
וקירותיה כוסו באריחים כדי לשוות
לכול רושם נקי. אל הרחוב השקיפה
החנות מבעד למונוקל גדול שהוא
חלון הראווה, ובכל פעם שקרון 91
הגדול של החשמלית גלש מנגד, הוא
הציץ אל החנות והנהן אליה.
אך בתוך החנות היו שולחנות,
ומשטחיהם היו לוחות עץ שנצבעו

לחש נסיך הנקניקים. עכשיו היא הניעה את פיה, הצביעה עליו, והוא הרגיש איך אוחזים בו ומרימים אותו אל-על.

«בהצלחה!» קראו אליו שכניו, שפעמון הזכוכית שוב נחת עליהם; אבל בתוכו נאנח משהו שאין לתארו. המשרתת קנתה אותו. בזהירות, שלא יצטנן, עטפו אותו בכסות נייר. הנייר רשרש והעניק לו את הכבוד שכל בגד משובח מעיר בנו או כמו משרה עלינו. עכשיו הונח בסלסלה. היא נשאה אותו הביתה.

נסיך הנקניק שמח מאוד. הוא חשב רק על אדוניתו החדשה. בזהירות הוא התמתח קמעה והציץ בקצהו החוצה מהנייר. מה שהוא ראה היה צידה התחתון של זרוע פשוטה; אבל די היה בכך להצית בו את אושר גן עדן, ולכן הוא התעמק כל הדרך באותה זרוע, ולא שמע את הדברים שהחליפו סביבו פריטים אחרים שנקנו.

באופן כזה שאפשר היה לחשוב אותם לשיש. אך עליהם עמדו קערות וצלחות, ובהן התעגלו הנקניקים והנקניקיות היפים ביותר והתגאו בכך שהם יושבים תחת פעמוני זכוכית.

«ראו איך מגוננים עלינו!» אולם הצלחות קרקשו ואמרו שזה בגללן. «שיתרברבו!» אמרו הנקניקים. «הרי אנחנו רכים יותר. אנחנו משובחים ויש לנו שם ומחיר!»

ואז הם שכבו בשתיקה וחיככו קלות את גבם זה בזה. מולם עמדו אנשים. לפעמים רבים ולפעמים מעטים. בערבים גדל מספרם. הם חפצו לקנות ארוחת ערב, והנקניקים נפרדו זה מזה כדי ללכת אל האנשים.

ביניהם היה נקניק כבד בכמהין, נקניק מאחת המשפחות הטובות ביותר, רך כנסיך ועשיר כנסיכה. משרתת לבושה בסינר ורוד ומעוטרת במצנפת לבנה התאהבה בו, כך נראה. «תראו איך היא מסתכלת עלי!»

«הה!» הוא חשב, «איזה אושר נפלא ודאי להיאכל בידה, כדי להתאחד איתה!» ואז הוא התמסר לחלומותיו, שבהם היה התפקיד ראשי לצבע הוורוד ולקיבה רכה.

העלמה מצידה לא חשבה על נקניק הכמהין. גוש גבינת הלימבורגר שנח גם הוא בסלסלה הוא המעדן שקסם לעיניה. מה טוב יותר מגבינה כזאת, שנאכלת לצד פרוסת לחם בחמאה ולגימת בירה כהה? אולי רק דג מלוח ותפוחי אדמה! באיזו שמחה הוא היה מתחלף עם הבריות הפשוטות ההן, לו ידע מה הגורל שמצפה לו.

כי שמעו מה קרה לנסיך הנקניקים. זה היה בבית. הסלסלה עמדה על שולחן במרכז מטבח בהיר, בוודאי נקי. הכול הופשטו מבגדי הנייר שלהם, ואז הונחו המנות על צלחות. גיבור סיפורנו מצא את עצמו שוב בקרב כמה מכרים, אבל מרוב שהיה שקוע בתחושותיו לא יכול לבוא איתם בשיחה. הוא ציפה,

במתח בוודאי, אך בשלווה, לרגע הגדול. והרגע בא. המשרתת הופיעה ואחזה בצלחת. אבל עכשיו קרה מה שמעולם לא היה אמור להיות.

הצלחת נסעה לחדר האוכל, ששם ישב האדון הצעיר לארוחת הערב שלו. המשרתת הניחה את הצלחת מולו, ואז הוא צבט אותה בזרוע התחתונה שתוארה לעיל. הנסיך שבין הנקניקים הרגיש דקירה בליבו. דקירה מדומה, אמנם, אך למרות הכול דקירה. וזה עוד לא היה הכול; כי עכשיו לקח האדון הצעיר סכין ומזלג.

«זהירות!» אמר הסכין.

«אני דוקר!» אמר המזלג.

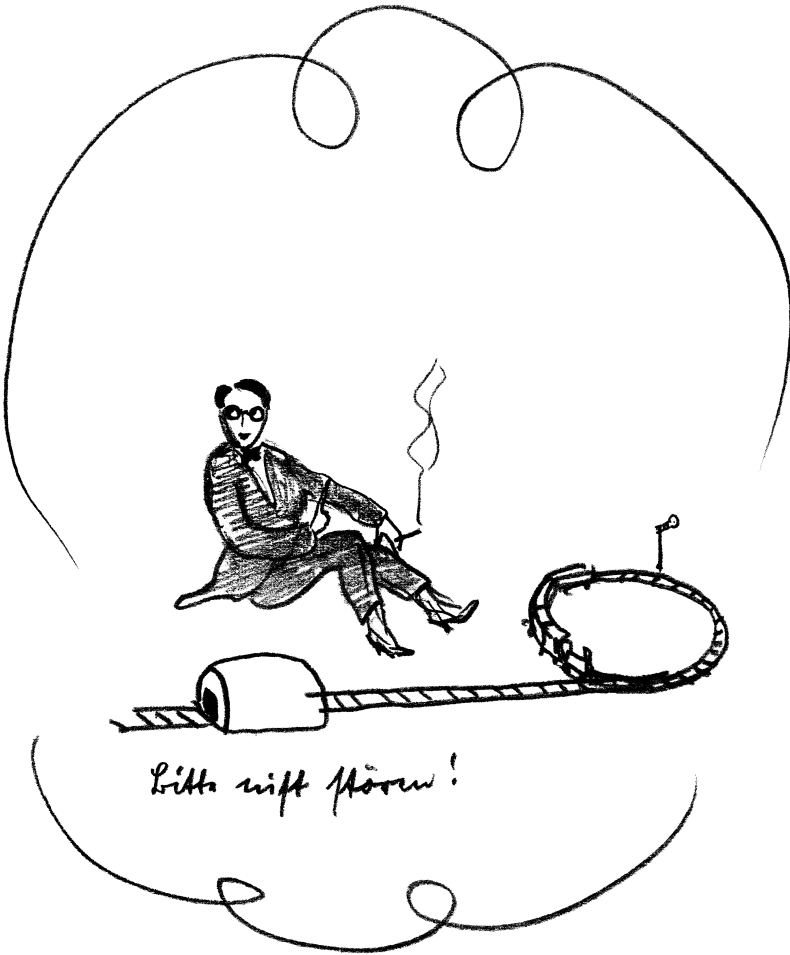
ואז דקר המזלג, והוא באמת דקר אותו בליבו. אבל הסכין ביתר אותו לחתיכות, והאדון הצעיר – כן, האדון הצעיר, הוא אכל אותו. הוא עשה זאת בפשטות גמורה.

נקניק הכבד האומלל!

מה שהתערבב בתוכו, זעם, כאב,

ייאוש - אין לתאר. אבל דבר לא עזר
לו, לפחות לא הרבה. הוא התנקם עד
כמה שיכול במצבו חסר האונים.
הלילה חלף.

למוחרת בבוקר נכנס האדון הצעיר
למטבח ושאל שם את המשרתת:
«איזה מין נקניקים נתת לי אתמול,
אמה! הרגשתי נורא הלילה!»

Bitte nicht hören!

נא לא להפריע!

Bitte nicht stören!

כמה פעמים ובזה, כפי שנוהגים לומר,
הכול הושכר.

גברת גֶּשְׁנֵסְהוּפֶר השמנה, אלמנתו
של מעשן הבשרים, עלתה וירדה
במדרגות יום-יום עכשיו, וליטפה
בסיפוק את סנטרה הכפול. שכן לה
היה הבית שייך. המפתחות שנשאה
איתה התנהגו בחוצפה תובענית,
עקביה נקשו ביהירות ורק סיכות
השיער שלה נמלטו ממנה. אך אשר
לדיירים, היו בהם אחדים שמילאו עד
תום את דירתם, והיו כאלה שהדירה
עצמה לא הייתה מרוצה מהם. אבל
כמו שקורה: אנשים מתרגלים זה לזה,
וכך בדיוק קורה לאנשים הנשואים!

סיפורי נאלץ להסתפק בדירה אחת,
כמובן. הייתה זו הדירה שפונים
אליה ימינה כשעולים במדרגות. כאן
התגוררה אישה בשם העלמה שְׁטֶרְקֶר,
בקומה השנייה, כפי ששכחתי לציין.
היא הייתה רווקה, אך כבר מאורסת
לגבר שהרבה לבקר אותה, באור יום,

אהבה ומוות

ברחוב לסינג 23 גמרו לבנות בניין
חדש. צפעים, שרברבים ומדביקי
טפטים כבר עזבו את הבית, והקומות
עמדו ריקות ולא ידעו מה יקרה להן
כעת.

ובבוקר אחד באה עגלת ההובלה.
הסוסים הזיעו וסיננו קללות, אבל
העגלה בירכה את הבית לשלום
ונעצרה. אחר כך התחילה להתרוקן,
וכל תכולתה נלקחה לדירה בעלת
שלושה חדרים בקומה השנייה. אחרי
זמן-מה חזר המאורע הזה על עצמו

כראוי, והיא ציפתה לו בנוכחות אישה מבוגרת. גם זה יאה ויאות. האישה המבוגרת פרשה אז על פי רוב לחדר הסמוך, ושם הקירות והרהיטים דרשו בשלומה בנימוס.

אך פרט לכך הייתה העלמה היפה לבדה לגמרי. ובמקרה הזה אהבה העלמה שטרקר לנדוד בשלושת חדריה: החדר הפרטי שבו ישנה, זה שבו קיבלה אורחים וזה שבו אכלה כשהייתה עסוקה בעבודותיה. היא לא בישלה בעצמה אלא הלכה בוקר, צוהריים וערב למשפחת האישה המבוגרת שנזכרה לעיל, זו המיודדת כל כך עם הרהיטים. שם היא קיבלה את מה שנחון לגוף, משקה ומזון. כיוון שכך לא הזדקקה למטבח, אבל חדר רחצה לא היה בדירה, והמטבח יכול היה לשמוח בהסבה המקצועית שעשה.

החיים היו נוחים מאוד כך. מטבע הדברים אין צורך לציין שהדירה הלכה

והתאהבה בעלמה היפה. עם זאת, בחלוף זמן-מה החלו להתגלע סימנים חשודים לקנאה. הטיח נפל מהתקרה, הנברשת קרקשה בזעם והרהיטים מלאי התרעומת חרקו בלילות והעירו אותה מחלומות נעימים. אין לדעת אם העלמה הייתה מעוניינת בקשר נישואים עם הדירה. כך או כך, היא לא חשבה לבטל את האירוסים למענה. נהפוך הוא.

יום אחד - השמש זרחה אז מבעד לעיני חדר השינה - התקשטה העלמה היפה בקפידה יתרה. אמנם לא הוגן יהיה לטעון שבזמנים אחרים היא הייתה מרושלת, אבל היום באמת היה משהו מיוחד. לבסוף הגיעה גם כרכרה משוחה בלכה שחורה, וממנה יצא אדון זהה לה, ומבעד לחרכים בהמון שמנה אלפי ראשים רבים (דיירי הבית הזה והבתים השכנים) מיהר לתוך הבית, כדי לקחת אותה ככלתו לטקס החתונה.

קומה, לקח לעצמו מעט מצרכים ואכל אותם בנחת בשעות היום. בפינת אחד החדרים הוא פגש פשפש שהחמיץ את מעבר הדירה כי ישן, ורקם איתו ידידות אמיצה. הם הרבו לארח, וכך חיו השניים בנועם ובשלווה. אבל אנשים לא עברו יותר לדירה; כי אם היא לא מתה, היא בוכה עד עצם היום הזה.

הדירה המסכנה! כדי להגדיש את סאת אומללותה עבר החתן השנוא עליה כל כך, הה, עבר גם הוא לתוכה. על סף עילפון היא ניסתה לשלוט בעצמה אך לשווא. ואז נתקפה עווית בכי נוראה. הדמעות ששום מטפחת לא עצרה זלגו במורד הקירות. כך התמלאה הדירה רטיבות, עובש הצטבר והשהות נעשתה בלתי נסבלת. גברת גשנסהובר הוזעקה.

היא לא ידעה מה עליה לעשות, לפכור ידיים או ללפות בהן את ראשה. לכן עמדה בייאוש נבוך מול מבטי הבוז של כל הרהיטים שבחדר. ואז היא הבטיחה כל הבטחה אפשרית, אך לשווא. הזוג הצעיר עזב את הדירה, וזה רק החרף את כאבה של הדירה, ועוויתות הבכי לא הרפו.

דיירים חדשים לא נמצאו, כמובן. עכבר הסתובב עכשיו בחדרים, שהיו בעיניו כהיכלות ארמון. בלילות הוא קפץ אל האישה שהתגוררה באותה

העליבות שבתוכם. הם ידעו שבמרכז העיר יש חברים שמצבם מאושר יותר. שם יש אפילו בתים ענוגים ועדינים שנקראים וילות. אמרו שהם מתקשטים בגינות, משוחחים עם עצים וצופנים בחובם פאר יוצא דופן.

«הכול ישן!» אמר הבית האחד. «יודעים מה? אנחנו צריכים לקחת את עצמנו בידיים ולחצות את העיר!» אז הושיטו שלושתם ידיים זה לזה וצעדו בעיר. פה ושם השתהו, הביטו בבניין ישן והעירו את הערותיהם לגביו. או שגילו במרחק וילה קטנה החוזרת הביתה מהבר.

המחזה העביר בהם צמרמורת קלה. הם נעצרו במקום, ואחד מהם לחש: «כמה מאושרים הם רשאים להיות!» בקומה החמישית, ילד קטן לא הצליח לישון. הוא הזדחל החוצה מהמיטה, ניגש אל החלון והצמיד את ראשו לזגוגית. אז נרתע לאחור וקרא בפחד לאימו. זו לא הייתה הסביבה

טיול לילי

(היה לילה). תם החורף, העצים עדיין לא צימחו עלים, ורוח קרה גלשה באתרי הבנייה העירומים.

במקום שבו העיר מתחילה, כמעט בשדות שבחוק, עמדו שלושה בתים. הדבר הראשון שנראה מהם היה גבם העלוב והעגום למראה. כבסים צבעוניים היו תלויים לפני חלונות, שלהם המבט העכור הייחודי לבתי שיכון.

שלושת הבתים, ידידים ותיקים, היו שפופים. הם קפאו מקור וחשבו על כל

שהיה מורגל לראות. אבל אימו האמינה
שהוא חולם...

שלושת הבתים חזרו הביתה
בשתיקה. מעט לפני מקומם דרך
אחד מהם בלי משים על קליפת תפוז
שהשליך שם מישהו, האל יודע מי.
הוא החליק, השתטח והתפרק. הילד
הקטן, אימו ועוד הרבה-הרבה אנשים
מתו.

אבל שני הבתים הנותרים עמדו מנגד
והנהנו בראשיהם בעגמומיות, כאילו
ידעו כמה מבורך יכול סוף להיות.

היא, ולא אחרת!

Die, und keine andere!

אחרית דבר

מאת ראם בר

באימפריה הרוסית והיום בירת
לטביה), למשפחתם ברוכת הילדים
של הסוחר הרמן גמזון ואשתו מריה
לבית מארק². בהיותו תינוק, היגרה

דברי יוסף ישובי בלוויה.

בלכסיקונים שונים רשומים מקומות לידה
אחרים. בודנוויז (Bodenwies) שבאוסטריה
בתוך:

Walk, Joseph (Hrsg.): **Kurzbiographien
zur Geschichte der Juden 1918–1945**
(München: K.G. Saur, 1988)

Österreichische Nationalbibliothek:
**Handbuch österreichischer Autorin-
nen und Autoren jüdischer Herkunft:
18. bis 20. Jahrhundert** (München: K.G.
Saur, 2002) S. 462 §3543

והיידלברג (Heidelberg) בתוך:

Raabe, Paul: **Die Autoren und Bücher
des literarischen Expressionismus: Ein
bibliographisches Handbuch** (Metzler,
2016)

2 שמות ההורים (Hermann Gamson,
Maria Mark) מסומנים בספר המשפחה
בצלב, לציון פטירתם. בתרגום הגרמני
של צו הירושה (הצו נערך ב-25.10.1954

אחרית דבר

ד"ר צבי גולן, או בשמו הלועזי
הרברט גרוסברגר, נולד ב-10.12.1890
ברודנפרויס¹, עיירה ליד ריגה (אז

Rodenprois 1. לפי מרשם המשפחה
(Familien Stammbuch) שהוכן עם נישואיו
ב-27.3.1928. עיירה זו רשומה גם באישור
רשות המיסים הגרמנית מתאריך 21.12.1938
כי שולם ההטל על נכסי יהודים, בתעודת
ההתאזרחות על שם הרברט גרוסברגר
(Herbert Grossberger), שהעניקה לגולן
ממשלת פלשתינה (א"י) בתאריך 21.6.1946
(בה כבר נרשם מקצועו "ספרן"), ובתדפיס

גולן על מוצאן. הוא אמר כי תמיד הרגיש שאשה זו אינה אמו, לא סלח למשפחתו על שעזבה אותו ולא חידש את הקשר עימם⁴.

«פְּנִים», תחריט מאת צבי גולן
בירחון «שבתאי», מרץ 1912

4 פרשה בלתי-רגילה זו, כמו גם תגובתו של גולן לכליאה בדכאון, סופרו מפי לאה גולן לדרורה בר במהלך ידידותן הארוכה ולא נכתבו במקורות אחרים.

המשפחה לאמריקה בעברה דרך היידלברג שבגרמניה, שם גרה דודתו אחות אמו, זלאטע (באידיש: זהבה) מוֹלָה אשר כונתה אמליה, אשה בעלת הון אך חשוכת ילדים, אשתו של משה (מוריץ) גרוסברגר³. הדודה אמרה לאם שהתינוק לא יעמוד בקשיי המסע והפצירה בה עד שנעתרה להשאירו אצלה. אמו של גולן הצטערה כל חייה על החלטתה וכתבה לו מאמריקה, אולם הדודה הסתירה ממנו את המכתבים. רק לאחר מות דודתו למד

והתרגום ב-6.6.1960) רשומים שני אחים, אדוארד גמזון ומנפרד ל. גמזון, אחות אחת, אלה פרידברג, ושלוש אחייניות (Eduard Gamson, Manfred L. Gamson, Ella Friedberg, Bertha M. Neumann, Frieda H. Shapira, Childers N. Kaufmann, Ruth Greenberg)

3 Moses (Moritz) Grossberger (מצויין בצלב בספר המשפחה), Zlate Mule (Amalie) Mark

הדודה דאגה וקינאה מאוד לגולן, שהיה ילד מסוגר ורגיש, וסבל משיטות הלימוד השמרניות בבית הספר. בספר שיריו «היחשפויות» משנת 1913, נמצא שירו «אני», המובא כאן בתרגומה של רות ליטאי-יעקבי⁵:

הילד חש עצמו כמין ארגז
אשר בלאט, מחלונות עיניו
צופה לו האני סביבו
בהשתאות אל העולם.

חושב הילד לעצמו: מדוע
אין ה'אני' שלי יכול לצאת
אל תוך ארגז ביתו של אבא,
למשל?

5 Großberger, Herbert: **Exhibitionen: Gedichte** (Heidelberg: Saturn-Verlag Hermann Meister, 1913) S. 8

תדפיס דבריה של לאה באזכרה, במלאת שנה לפטירתו של גולן, כולל איזכור של שיר זה בשם «הילד בארגז».

בגיל 13, פרסם גולן עם ידידו הרמן מייסטר עיתון כתוב ביד, אותו מכרו לחבריהם במחיר 2 פפניג לגיליון או 12 פפניג במינוי שנתי. בשנת 1911 ולאחר מספר נסיונות בוסר נוספים, ייסדו השניים הוצאה לאור וכתב עת ספרותי בשם «שבתאי» (Saturn), שהיה במה לציוריו של גולן וליצירות מפרי עטם, כמו גם ליצירותיהם של צעירים מוכשרים אחרים ובהם אלזה לסקר-שילר, רוברט ואלזה, מקס ברוד ושטפן צוויג⁶. יחד עם חוג חברים, ניהלו גולן ומייסטר קברט ספרותי בשם «חמור המים» (Wasseresel) ובחודש מארס 1911, הוצג בו מחזה קצר מפרי עטו של גולן: «המפגש, תיאטרון צללים משעשע»⁷. אותה שנה

6 בשנת 1969, הודפסו כל גליונות כתב העת מחדש בשלושה כרכים:

Saturn: eine Monatsschrift (Heidelberg: Kraus Reprint, 1969)

7 Krischke, Roland: «Ein Meister seines

אני הוא האָיִם שמעולם עוד לא קרה.
עתים חשוף, עתים עוטה כיסוי,
כך הנני תמונה שאיש עוד לא ראה.

באור פנס עומדת חבורה
שלוש בנות צמודות, עתים צחוקן פורץ,
ולעתים קופאת על לשונן ההברה.

לוטשות עיניים הן אל חלצי,
כגשר מתקמר כך מבטן
איזו תחושה היא לחיורון ידי!

בשנתיים הבאות פרסם גולן את
ספר שיריו ואת שני ספרי המעשיות
המובאים כאן: «נעלי הבית»¹¹
ו«המסע אל הריאות»¹². הוא אף

11 Großberger, Herbert: **Die Pantöffelchen: Kleine Geschichten** (Heidelberg: Saturn-Verlag, 1912)

12 Großberger, Herbert: **Die Reise in die Lunge und andere Märchen** (Heidelberg: Saturn-Verlag Hermann Meister, 1913)

השתתף גולן באנתולוגיה הראשונה של שירה אקספרסיוניסטית בגרמניה, «הקונדור»⁸. השבועון האנגלי «העידן החדש» זיכה את הספר בקיתונות לעג והוסיף «באשר להרברט גרוסברגר, הוא נראה טיפוס מאוס ביותר. המשטרה צריכה לטפל בו»⁹. זאת בודאי בעקבות השיר «היחשפות»¹⁰:

Fachs», **Börsenblatt für den deutschen Buchhandel**, Jg. 166 Lfg. 87 (2 November 1999) S. 16–20

Großberger, Herbert: «Das Stelldichein: ein Inftiges schattenspiel», **Saturn: eine Monatsschrift**, Jg. 1 Lfg. 5 (Dezember 1911) S. 53–58

8 Hiller, Kurt (Hrsg.): **Der Kondor** (Heidelberg: Verlag von Richard Weissbach, 1912) S. 53–56

9 Selver, P.: «Readers and Writers», **The New Age**, Vol. 13 No. 10 (London: The New Age Press, July 3, 1913) p. 265

10 Großberger: **Exhibitionen**, S. 18
Hiller: **Der Kondor**, S. 56

הקורא את מעשיותיו של גולן, נזכר ודאי באחדים מסיפוריו הקצרים של אוסקר ויילד. ניכר אף רישומן של אגדות אמנותיות מן הרומנטיקה הגרמנית, שהשפיעו גם על בת דורו נלי זק"ש בספרה הראשון¹⁶. בשנת 1913, האשים כתב העת הגרמני «הפעולה: שבועון לפוליטיקה, ספרות, אומנות» את גולן בפלגיאט מספרו של פטר אלטנברג «ישן חדש», וקבע כי גולן הוא סוטה בביקורת על ספר שיריו¹⁷.

עותק מצולם.

16 מבחר מאגדות אלו נמצא בספרים: הנסיכה ברמבילה: מחרוזת אגדות מן הרומנטיקה הגרמנית (תל אביב: עם עובד, 1988) תרגמה אילנה המרמן
הפרח הכחול: ספורים מן הרומנטיקה (ירושלים: דביר, 1982) תרגם שלמה טנאי
17 Barcian, Victor: «Literarische Identitaet (Plagiator Herbert Grossberger)», *Die Aktion*, Jg. 3 Lfg. 20–22 (1913) S. 610–612
Götz: «Herbert Grossberger, Exhibitionen

אייר בתחריטיו ספרים של ידידים, כמו «הטנור בונדיני» של מייסטר¹³ ו«המחווה הטראגית», ספר שיריו של היינריך נובק¹⁴. רבים מספרים אלה וחמשת כרכי כתב העת, נסרקו בשלמותם בידי חברת גוגל ואף נמכרים (בגרסה סרוקה זו) על-ידי חברה הודית שמתמחה בהדפסה לפי דרישה¹⁵.

13 Meister, Hermann: **Ein Tenor Bondini: Erzählung** (Heidelberg: Saturn-Verlag, 1914)

14 Nowak, Heinrich: **Die tragische Gebärde: Gedichte** (Heidelberg: Saturn-Verlag Hermann Meister, 1913)

15 Gyan Books (gyanbooks.com). ניתן להוריד את הספרים ישירות מ-Google Books על-ידי כניסה מכתובת אמריקאית (בארצות אחרות חסומה ההורדה בשל זכויות יוצרים). הספר «נעלי הבית» לא נסרק, וניתן למצוא אותו רק בספריות אוניברסיטאיות ספורות. תודתי למיכל ליבנה ולנורה טהי (Nora Tahy) ששלחו לי

במינכן, אצל אמיל פירכאן שנודע היום בתפאורותיו לתיאטרון ולאופרה, והשפעת כרזות הפרסומת של פירכאן ניכרת באיוריו המוקדמים. הוא למד פיסול אצל קרל קרצינגר (לימים חבר בלשכת הרייך השלישי לאמנות חזותית, שכללה אמנים טהורי גזע שתמכו במפלגה), ובשובו להיידלברג, תולדות האמנות אצל ההיסטוריון היהודי קרל נוימן, שהתפרסם במחקריו על רמברנדט²⁰. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, גויסו גולן ומייסטר לצבא הגרמני.

20 Emil Pirchan (1884–1957), Karl Kerzinger (1890–1959), Carl Neumann (1860–1934) Schwarz, Karl: «Dr. Herbert Grossberger (Zwi Golan)», **MB Mitteilungsblatt**, Jg. 22 Lfg. 20 (Tel Aviv, 14 Mai 1954) זהו הספד לצבי גולן שכתב קרל שוורץ, מנהל המוזיאון היהודי בברלין והאוצר והמנהל הראשון של מוזיאון תל אביב לאמנות, בעתון ארגון עולי מרכז אירופה (י"א באייר תשי"ד).

לימים פרסם גם הרמן מייסטר מחרוזת אגדות קצרה, «עכבר הכנסייה» משנת 1923. גולן אייר את כריכת ספר זה ושמר אותה בספרייתו¹⁸. ספר אחר שנמצא שם הוא «העלמה צי והעלמה לי: שני סיפורים סיניים», ספרון זעיר משנת 1921 ובתוכו גזיר נייר עם איור של גולן ולאח, אשתו לעתיד, רוכבים על חמור¹⁹. על השפעת תרבות המזרח על גולן מעיד גם פסל עץ מעשה ידיו, «בודהה», שגובהו 50 ס"מ. גולן למד גרפיקה ועיצוב פנים

(Verlag in Heidelberg)», **Die Aktion**, Jg. 3 Lfg. 16 (1913) S. 439
Altenberg, Peter: **Neues Altes** (Frankfurt: S. Fischer, 1911)
18 Meister, Hermann: **Die Kirchenmaus und andere Märchen** (Heidelberg: Meister, 1923)
19 **Fräulein Tsui und Fräulein Li: Zwei chinesische Novellen** (München: Hyperionverlag, 1921)

ב-23.7.1924 קיבל גולן תעודת דוקטור לפילוסופיה מאוניברסיטת היידלברג, בשנה ה-539 להיווסדה של האוניברסיטה²². עבודת הדוקטורט שלו עסקה בהתפתחותו האמנותית של צייר בן אותה העיר, קרל פיליפ פוהר (1795-1818)²³. בשנת 1924 החל לערוך, יחד עם שמידט, דו-ירחון ספרותי בשם «השמחה» (Die Freude) ובדצמבר 1925 נהיה לעורך ההוצאה לאור «מרלין» שייסד שמידט בהיידלברג. במקביל פתח הוצאה על שמו, בה ראו אור מספר ספרי עיון

לפי שמם. מקום הולדתו רשום שם בודנוויז וכתובתו: סופיינשטראסה 5.

22 לפי תעודת הדוקטורט.

23 דרורה בר מסרה עותק כתוב ביד של העבודה לבית התפוצות ועותק מודפס במכונה שמור באוניברסיטת היידלברג: Großberger, Herbert: **Carl Philipp Fohr: Ein Umriss seiner künstlerischen Entwicklung** (Dissertation Heidelberg, 1924)

משנסתיימה המלחמה ב-1919, שב מייסטר להוציא מספר גליונות של «שבתאי», שערך יחד עם רוברט רנאטו שמידט, והקים הוצאה שהתבססה כלכלית על פרסום כתבי-עת ושנתוני ספורט: רוגבי, טניס, חתירה והוקי. גולן כתב מעט עבור «שבתאי» וערך את «דפי הציונות החופשית» (Freien Zionistischen Blätter) שיצאו לאור ב-1921 על-ידי יעקב קלצקין ונחום גולדמן. באיור עמוד השער של אלמנך הריאקציה הגרמנית (Deutschen Reaktionsalmanach) לשנת 1920, הוא מתאר את הנאצים כעכביש הפורש רשתו²¹.

21 Hatry, Thomas: **Abseitig: Robert R. Schmidt und der Merlin-Verlag** (Heidelberg, 2016) S. 16-21

בספריו של האטרי, נוסף השם "ישראל" לשמו של גולן ו"שרה" לשמה של אמו החורגת. כינויים אלו נכפו על יהודים בימי הנאצים, כדי שאפשר יהיה לזהותם מיד

נאסר עליו לעסוק במקצועו וב-1937 נשללה אזרחותו, וגולן הוכרח לחתום על חוזה של "יועץ" לעסק אשר עבר "אריזציה".

בשנת 1938 נאסר גולן בידי הנאצים והושם במחנה הריכוז דכאו. לאה, אשר שהתה אותו זמן בארץ כדי להסדיר את עלייתם, שבה לגרמניה והצליחה לשחררו ולהוציאו מגרמניה באמצעות דרכון בריטי. גם את חייהם של הוריה פדתה לאה מהגרמנים, בכסף שגייסה ממכירת כלי הכסף של המשפחה. גולן שהה שלושה חודשים במחנה הריכוז וכשנפגשו בתחנת הרכבת, לאה לא זיהתה אותו. הוא אמר שלעולם כזה לא יביא ילדים, ואמנם בני הזוג נפטרו עריריים. בתעודת העלייה שקיבל ביום 17.1.1939 נרשם מקצועו "למדן".

הנישואין לפי תעודת הנישואין היהודית ולפי הדרכונים הישראלים של לאה, שניתנו בחיפה ב-20.6.1965 וב-26.6.1979

אודות שיקספיר ובנושאי רפואה, חינוך ופילולוגיה²⁴.

גולן נהיה ראש הקן הציוני בהיידלברג, וכמה פסלים קטנים שיצר על נושאים יהודיים («דור צעיר», «חלוצה») נרכשו בידי המוזיאון היהודי בברלין. בקן הציוני הכיר את לאה (אז לילי אלכסנדר, ילידת ציריך 22.5.1901). ב-27.3.1928 נשא אותה לאשה במנהיים וחי עמה בבית דודתו ברחוב סופיינשטראסה²⁵. ב-1936

24 תאור הכתבים שפרסם גולן בהוצאת הספרים שלו נמצא בתוך:

Hatry: *Abseitig* S. 107–109

25 Sofienstraße 4 לפי ספר הכתובות המחוזי משנת 1933:

Stadt=Adreßbuch der Kreishauptstadt Heidelberg nebst den Stadtteilen Handschuhsheim, Kirchheim, Wieblingen, Rohrbach und den zur Stadt gehörenden Siedlungen für das Jahr 1933 (Heidelberg, Band 70.1933) S. 128-129
<https://doi.org/10.11588/diglit.2515#0189>

קודש בקהילה ספרדית בחיפה והכנת פסלים לחדר מדרגות²⁷.

גולן מיעט בדיבור, נהג ליצור בלילות, העדיף להיות בחברת עצמו או עם ידידים מעטים ונמנע מסביבת ילדים; אפילו החליף לעתים אוטובוס או סירב לבקר אצל משפחה זו או אחרת בגלל הרעש שבביתם. אולם כאשר החל לעבוד במוסד «אהבה» ליתומים בקרית ביאליק בשנת 1943, נעשה למחנך מוכשר ויוסף ישובי, מנהל המקום, נהיה לידידו הטוב. הוא הדריך במלאכה את ילדי טהרן שהתקבלו שם אותו זמן, ובקיץ 1944 מונה לספרן. במיוחד התעניין בציוריהם של הילדים ובאופן שימושם בצבע, לפני שהושפעו מהשיעורים ומהלימודים, ובעקבותיהם החל להתרחק מהאסכולות האמנותיות

27 לפי תדפיס דבריה של לאה באזכרה, במלאת שנה לפטירה.

«מיטת נערה», תחריט מאת צבי גולן בירחון «שבתאי», ספטמבר 1913

בשתי שנותיו הראשונות בארץ, גר גולן בתל-אביב²⁶. הוא הוקסם מבתי העיר ומתעוזת האדריכלים להגשים את הבנייה המודרנית, הושפע עמוקות מנופי הארץ ומהאור והצל האופייניים לה, וציוריו שינו את אופיים. עם הזמן החל להיות מוכר בחוגי הציור והפיסול והוזמן לבצע עבודות שונות, כמו קישוט בית כנסת באחד הקיבוצים הדתיים, עיצוב ארון

26 Schwarz, op. cit.

המקובלות²⁸.

גולן נפטר באופן פתאומי מתעוקת לב (Angina Pectoris) ב-28 באפריל 1954, בגיל 63²⁹. לאחר מותו, עבדה לאה כמזכירת בית האמנים בחיפה במקביל למשרות נוספות. על אף זאת היתה דחוקה בכסף. חברים אחדים פתחו חשבון בנק משותף עבורה ואמרו לה שאלו הם כספי פיצויים מתקבלים מגרמניה³⁰.

28 שם, ולפי תדפיס דברי יוסף ישובי בלוויה. לימים, פרסם ישובי רשימה קצרה על ידידותו עם גולן, ידידות של רעים שהכירו לעת זקנה. המסמך המקורי נכתב ביום 11.7.1954 ופורסם בתוך: ישובי, יוסף (הוגו רוזנטל): «על ידידות זקונים (אזכרה לצבי גולן)», **חינוך ומסורת: ארבעים שנות חינוך** (הוצאת המחלקה לחינוך ולתרבות של עיריית חיפה, תשכ"ו) עמ' 140-142

29 לפי תעודת הפטירה. באתר החברה קדישא חיפה, קרוי גולן "גולן גרוסברגר צבי".
30 לפי תשובת ידידה של לאה אל דרורה

גולן טמון בבית הקברות חוף הכרמל בחיפה (שנקרא אז בית העלמין החדש) בחלקה ג' שורה 26 מקום 79. לאה, שנפטרה ביום 5.11.1996 בגיל 95, נקברה בבית העלמין שדה יהושע שעל הכרמל³¹.

גולן היה ספרן במוסד «אהבה» כאשר אמי, דרורה בר (משולם), חייתה ולמדה שם בבית הספר היסודי. השניים התיידדו בשל אהבתם המשותפת לקריאה ולציור ולאחר מותו של גולן בהיותה בת עשר, המשיכה דרורה את הקשר עם לאה בעידודה של הני אולמן, סגניתו של

בלוויה, כאשר נשאלה אם יש לדאוג להפסקת הרנטה מגרמניה.

31 לאה נקברה בחלקה ס"ח, שורה 3, מקום 5, לפי אתר החברה קדישא חיפה.

ישובי, ולימים טיפלה בה בסוף חייה. אז נשארו בידה מסמכיהם של השניים, וכן תשעת הרישומים המקסימים המובאים כאן, שאותם צייר כנראה גולן בארץ עבור ילד שהכיר – זמן רב אחרי שכתב את המעשיות בגרמניה בהיותו בן 22 בלבד, ואייר אותן בתחריטים האקספרסיוניסטים שיצר שם. בעזבונו נמצאים גם דפים מעטים מודפסים במכונה, שנועדו לפתוח חיבור על תולדות האמנות מפרי עטו. מהם לקוחות השורות הבאות, שבהן מהדהד קולו של יוצר מוכשר זה גם בשפה העברית:

כאשר אנו מסתכלים בילד, המנסה בפעם הראשונה בחייו לצייר בית, עץ, פרח, הננו עדים למאורע, כפי שארע לפני רבבות בשנים: בפעם הראשונה השתדל אדם לחרוט על חומת סלע ובאמצעות אבן, את קויה הראשיים לדמותה של חיה. אכן – אדם אשר

כוונתו היחידה לא היתה בעצם צריכה להיות מכוונת אלא למזון ולבטחון, עשה דבר חסר תכלית, בדיוק כפי שהילד עושה מעשים שאין ליחס להם חשיבות חיונית.

”הדחיפה היוצרת”, כפי שמכנים את היצר התמוה הזה, ניתנת לכל אדם בגבולות ידועים, אך לנבחרים מספר במידה גדושה, אם כי שונה. מאז השרטוט הראשון הוא על חומת סלע נתגלה יצר זה ביצירותיהם של אלפי בני אדם, בכל העמים, בכל היבשות. בני אדם, בהם גובר יצר זה על התענינותם בצד המעשי של החיים, גורלם לחיות פרושים ומוחרמים. האזרח הכשר והמהוגן, החי בתנאים מסודרים, נרתע עד היום הזה מה”אמנים”, כפי שקוראים לקבוצת בני-אדם זו, והרתיעה עברה אליו ללא ספק מהדורות הקודמים; אך בעת ובעונה אחת מעריץ האזרח את ה”אמנים” ואת ”אמנותם”. יתרה מזו:

אוספים את פרי-ידם של האמנים
בבתים המוקמים למטרה זו במתכוון,
ב"בתי-נכות" ו"מוזיאונים"; מעריכים
את פרי ידם כדברי-חפץ שלא יסולאו
בפז, ומתעצבים על אובדנם כאשר הם
נהרסים בעקבות אסונות.

מתוך כל אלה אנו נוכחים לדעת,
כי מלבד כל אותם הדברים המעשיים,
שהאדם נזקק להם כדי לחיות, יש דבר
אחד בלתי ממשי, אי-רציונלי, והאדם
נזקק לו לא פחות, כשם שמצא בעולם
הבלתי-ממשי של החשיבה השלמה
לממשותם של חיי חולין.

